

Latinske izraze iz br. 1 »*praecedentium Conciliorum argumento instans*« i »*in eodem incepto pergens*« iz br. 18,2 naš prevodilac prevodi: »nastavljajući predmet prethodnih sabora; nastavljajući isti predmet«. Radi se u kontekstu o tome da ovaj Sabor ne dokida nauku prijašnjih nego ide dalje u istom duhu; da u Crkvi nema doktrinalne revolucije nego evolucija. Vrlo dobro znamo da je ovaj Sabor raspravljao o problemima o kojima nijedan prijašnji nije puno govorio, da ovaj Sabor nije nastavio temu, predmet prijašnjih nego duh i pravac. Naš je prevodilac i ovdje pod direktnim utjecajem talijanskog prijevoda koji ima: »... continuando il tema dei precedenti Concili; proseguendo nello stesso disegno...«

Krivo je u tekstu iz br. 44,3 preveden jedan od ključnih pojmova za teologiju redovništva prema Koncilu: da je profesija evanđeoskih savjeta »*lozinka*« koja može i mora ostale kršćane poticati na bolje svjedočenje svoga kršćanstva. Latinski izraz jest »*signum*«. Redovništvo je stalež eshatološkog svjedočenja i znak Krista prisutnog u Crkvi i svijetu. Riječ »*signum*« ovdje ima svoje duboko značenje i ne smije se parafrazirati.

Na dva mjesta prevodi se latinski izraz »*intercessio sanctorum et BMV*« sa »*posredovanje*«. Radi dogmatske i teološke preciznosti treba razlikovati između »*mediatio Christi*« i »*intercessio sanctorum*«: prvo je *posredovanje*, a drugo *zagovor*.

Naš prevodilac se strahovito bojao lomiti dugačke participijske i konjunktivne latinske rečenice. Na jednom i mjestu čak dvije latinske rečenice spojio u jednu, dugačku sedam redaka. Vjernost originalu ne mora biti ropska.

Zaključak

Mogao bi na kraju tko zapitati, kako su mogli naši biskupi dati svoj pristanak na ovakav prijevod. Znamo da biskupi nemaju vremena da sami prevode dokumente Koncila i Sv. Stolice. Oni koji bi bili najpozvaniji — profesori teologije — zaposleni su. Moramo stoga biti zahvalni anonimnom prevodiocu bez obzira na nedostatke ovog službenog prijevoda. Uostalom, idealnog prijevoda Konstitucije za sada nema ni na velikim evropskim jezicima: u svakom se nađe pokoji nedostatak, čak i u onima koje su priredili teolozi koncilski stručnjaci. Cilj ovog pisanja bio je pobuditi interes naše javnosti za Konstituciju o Crkvi Drugog vatikanskog sabora koja je već po drugi put prevedena na hrvatski i upozoriti čitaoce na nedostatke koji su se u prijevodu potkrali. Još više: pozvati na traženje spretnijih i sretnijih izraza za ekleziologiju na hrvatskom jeziku. Ima kod nas još uvijek pokoji katolik, čak »teolog«, koji misli da naš jezik nije prikladan za teološku misao. Ako je objava — objava spasenja i ako je teologija funkcionalna znanost spasenja, tko bi se usudio bilo kojem ljudskom živom jeziku zanjekati sposobnost da prenosi posruku spasenja?

Mato Zovkić

SLUŽBENI HRVATSKI PRIJEVOD DOGMATSKE KONSTITUCIJE O CRKVI

Osvrt na kritiku Mate Zovkića

1. Nije lako pisati objektivnu povijest o suvremenim događajima, u kojima sami sudjelujemo. I uz najbolju volju nalazimo se u opasnosti da događaje prosuđujemo prema svojem subjektivnom mišljenju i prema svojim osjećajima. S druge strane, naši potomci ne će znati mnogo toga, što mi znamo o događajima, kojih smo mi nosioci ili, barem, zainteresirani gledaoci. Stoga je potrebno da mi o suvremenim važnim događajima iznesemo sve ono, što znamo, a da konačnu ocjenu prepustimo onima, koji će doći poslije nas.

Mislim, da bi se te smjernice mogle primijeniti i na povijest službenog hrvatskog prijevoda Dogmatske konstitucije o Crkvi.

2. Na plenarnoj sjednici BKJ, održanoj 5. XII 1965, u hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu, bilo je zaključeno, da se što prije izdadu službeni prijevodi svih koncilskih dokumenata. Tada je bilo određeno, da se ti prijevodi dogotove do Uskrsa 1966. i da se do toga dana svi prijevodi pošalju Predsjedništvu BK u Zagrebu, a da će Predsjedništvo BK doile imenovati koordinacionu komisiju, koja će sve prijevode pregledati, ispraviti i uskladiti način izražavanja, posebno način teološkog izražavanja. Na tom plenumu BKJ bilo je napokon određeno, tko će preuzeti dužnost prevođenja koncilskih dokumenata. Među ostalima, Biskupskom ordinarijatu u Splitu bilo je povjereno da izradi prijevode ovih koncilskih konstitucija: *O božanskoj objavi (Riječ Božja)*, *O Crkvi (Svjetlo naroda)* i *O Crkvi u suvremenom svijetu (Radost i nada)*. Prevođenje ostalih koncilskih dokumenata bilo je povjereno Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu i Biskupskom ordinarijatu u Đakovu.

3. Biskupski ordinarijat u Splitu izvršio je svoju obavezu u određenom roku te je do Uskrsa 1966. sva tri svoja prijevoda dostavio Predsjedništvu BK. Koordinaciona komisija, imenovana od BKJ, dala se na posao. Komisija je najprije pregledala i ispravila prijevod konstitucije *O božanskoj objavi*. Taj prijevod izdan je u Splitu, kao izdanje BKJ, pod odgovornošću biskupa dra Josipa Lacha.

Poslije toga prijevoda, koji još nije doživio čast da bude kritiziran, slijedilo je izdanje, pod istim uvjetima, dogmatske konstitucije, o kojoj je ovdje riječ. Prijevod te konstitucije bio nam je dostavljen dopisom biskupa dra Lacha, Zagreb, 5. lipnja 1967. Prema tome, Koordinaciona komisija za pregled, ispravak i usklađenje službenih hrvatskih prijevoda koncilskih dokumenata imala je na raspolaganju više od godine dana, da izvrši povjereni joj posao.

4. I doista, prijevod, koji nam je stigao, bio je ispravljen. Tih ispravačka, doduše, nije bilo mnogo, ali ih je bilo, te ne bi bilo časno reći, da svu odgovornost za nedostatke i eventualne gramatičke, logičke, doktrinalne i bilo kakve druge pogreške snosi »splitski prevodilac«, a da biskupi i profesori naših teologija »nemaju vremena« ili da su »prezaposleni«, da bi za taj posao mogli snositi bilo kakvu odgovornost. Biskupi, naravno, nemaju vremena za prevođenje, iako bi se i među njima netko mogao naći sposoban za taj posao, a profesore našeg bogoslovske fakulteta i naših visokih bogoslovske škole prezaposlenost nije mogla ispričati da savjesno ne pregledaju, isprave i usklade povjereni im prijevod *O Crkvi*. To više, što je ta konstitucija najvažniji dokument II vatikanskog koncila, pa je tu trebalo uložiti svu moguću pažnju, da se teološki izrazi što točnije prevedu.

Prema tome, odgovornost za nedostatke i eventualne pogreške snose, svaki na svoj način, Biskupski ordinarijat u Splitu, koji je našao prevodioca, i Predsjedništvo BKJ, koje je imenovalo Koordinacionu komisiju, a dotično i hrvatski episkopat skupa sa svojim povjerenikom biskupom drom Lachom.

Nisu, dakle, hrvatski biskupi bili tako naivni, da bi se bez kriterija povjerali »splitskom prevodiocu«. Oni su u tom slučaju postupili oprezno, kako se obično u takvim slučajevima postupa.

5. Svakako, najveći dio odgovornosti, prema tome i zasluga, pripada prevodiocu.

Prvi prevodilac bio je msgr Ivan Mikić. On je konstituciju preveo odmah, čim je izišla u Osservatore Romano na latinskom i talijanskom jeziku. Tada se još nisu mogli dobiti prijevodi na drugim jezicima, pa držim, da je Mikićev hrvatski prijevod konstitucije *O Crkvi* jedan od prvih prijevoda u svijetu, poslije talijanskog prijevoda. Mi smo tada željeli informirati hrvatsku javnost o najvažnijem koncilskom dokumentu, još za vrijeme Koncila. I to smo učinili

zaslugom msgra Ivana Mikića, koji je našoj javnosti prije rata bio poznat svojim prevodilačkim i kritičarskim radom.

Naravno, drugi je prevodilac uzeo prijevod msgra Mikića, ali ga je temeljito ispravio, kao što se može vidjeti na originalu. Neka naš kritičar ne sumnja, da »anonimni prevodilac« ne poznaje glavne evropske jezike, nego možda samo romanske, recimo samo talijanski i francuski. Velik utjecaj talijanskog prijevoda dolazi odatle, što je ipak baza za novi prijevod ostao Mikićev prijevod, obavljen s latinskog originala uz pomoć tada jedinog, talijanskog, prijevoda.

To je, eto, povijesni put prvog službenog prijevoda na hrvatski jezik konstitucije *O Crkvi*. Ime prevodioca, dotično imena prevodilaca (koji nisu iz Splita) neka još ostanu u sjeni.

6. Još ću dodati dvije riječi o povijesnom putu prvog službenog hrvatskog prijevoda pastoralne konstitucije *O Crkvi u svremenom svijetu*. Taj prijevod je također poslan, prema zaključku plenuma BKJ 5. XII 1965, Predsjedništvu BKJ u Zagrebu, dotično biskupu dru Lachu, kao referentu za pitanje hrvatskih prijevoda dokumenata, pred Uskrs 1966. Ispravljeni prijevod je poslao ovom Biskupskom ordinarijatu biskup dr Lach dopisom od 11. III 1968. uz obavijest, da će taj prijevod izići i u izdanju »Svezaka«, u manjem formatu. Dakle, Koordinaciona komisija imala je na raspolaganju, da pregleda, ispravi i uskladi ovaj prijevod oko dvije godine dana. Koliko je tu bilo ispravaka, ne bih mogao reći, jer originalni tekst prijevoda, poslan pred Uskrs u Zagreb, nekako je svršio u Zadar, gdje je također bio ispravljen i onda prepisan i taj prijepis je onda poslan u Zagreb na pregledanje, ispravljanje i usklađivanje. Taj prijepis originalnog prijevoda, ispravljen u Zagrebu, dostavljen je Biskupskom ordinarijatu u Splitu i na njemu se vidi, da je bio dosta ispravljan u Zagrebu. Koliko je tih pogrešaka učinjeno od »splitskog prevodioca«, koliko eventualno od »zadarskih prevodilaca«, ne može se više reći, jer je originalni prijevod u Zadru uništen, kako mi je s kompetentne strane saopćeno. — Sada se taj prijevod nalazi, dok ovo pišem, u štampi, u Splitu.

7. Mislim, da će našu javnost zanimati ovi podaci. Mislim također, da je pošteno da naša javnost ove stvari dozna, da se vidi, koliko tko ima odgovornosti, zasluga i krivnje. Svi smo imali dobru volju, prevodioci su badava obavili svoj posao, ispravljači su sigurno nastojali da učine što mogu. Tako sada imamo naše hrvatske prijevode gore spomenutih triju najvažnijih koncilskih dokumenata.

8. Možda bi bilo bolje, da prve prijevode nije izdavala Biskupska konferencija u Zagrebu, nego da se dala sloboda privatnim prevodiocima i izdavačima, da izrađuju i izdaju svoje prijevode, a da onda, na koncu svega, BKJ izda svoje službene prijevode. Tako su se mogli dobiti savršeniji prijevodi nego što su ovi. Ali je plenum BKJ, od 5. XII 1965, bio odredio, da nitko ne smije izdati prijevode koncilskih dokumenata prije nego ih izda BKJ. Također je bilo izričito određeno da ta izdanja budu bez ikakva komentara.

2

9. Sada bih se osvrnuo, ukratko, na neke stvarne zamjerke našega kritičara. Kritičar kaže, da mu nije cilj »jednostavno pohvaliti ili dotući prijevod«. Stvarno, on iznosi mnoge pohvale prijevodu, što mu ide na čast, jer se iz toga vidi njegova poštena namjera, da bude objektivan. Ali na koncu svoje kritike pisac daje negativnu ocjenu prijevodu. Mislim, da to prijevod nije zaslužio. Odgovoriti ću samo na neke zamjerke, više doktrinalne naravi, jer nisam nikakav jezični stručnjak. Polaziti ću od važnijih zamjeraka prema manje važnima.

10. Kritičar jako zamjera prevodiocu što »depositum divinae revelationis« prevodi »izvori božanske objave«. Zbog toga prijevoda kritičar čak izražava mišljenje, da je prevodilac zastupnik »slavne manjine« u Koncilu, jer da drži, da postoje »dva izvora objave Božje«, a ne jedan, kako je htio Koncil sa svojom »većinom«.

Ta mi se zamjerka čini najčudnija. Pogotovo, ako se sjetimo, da kritičar piše samo jednu rečenicu ispred ove: »Izvor objave je Bog, a Biblija i božanska tradicija jesu konstitutivni elementi objave« (kurziv F. F.) Dakle, naš kritičar drži, da je »božanska tradicija« konstitutivni element Božje objave. To znači, da je on zastupnik ne samo »eksplikativne«, nego upravo »konstitutivne« božanske tradicije. To je upravo ono, što »većina« Koncila nije htjela reći, pa nije nigdje ni rečeno u dogmatskoj konstituciji »O božanskoj objavi«, iako su se baš oko toga vodile najžešće borbe, tako da je baš na tom pitanju pala prva shema »O dvama izvorima Božje objave«. Jasno je naime, da se iz ekumenskih razloga, s obzirom na dijalog s protestantima, htjela izbjeći tvrdnja, da se Božja objava nalazi i u Sv. pismu i u božanskoj tradiciji. Dapače je kard. Doepfner, s predsjedničkog stola, tražio u intervenciju, da se iz sheme o Božjoj objavi izbace riječi (koje, međutim, nisu izbačene): »Quapropter utraque sc. Sacra Scriptura et Sacra Traditio — »pari pietatis affectu ac reverentia suscipienda et veneranda est« (De Div. Rev. II, 9). Mnogi su naime htjeli reći, da se sve istine od Boga objavljene nalaze u Sv. pismu, a Sveta tradicija da samo tumači objavljene istine, a da nijednu stvarno novu istinu, koja se ne nalazi u Sv. pismu, ne možemo naći u Sv. tradiciji. To znači, da Sv. tradicija ne bi bila konstitutivna, nego samo eksplikativna.

To je tako veliko pitanje, da ga Koncil nije htio izričito riješiti, iako je, po mojem mišljenju, favorizirao konstitutivnu Sv. tradiciju, za koju, eto, izražava, iznenada, svoj pristanak i naš kritičar. Prema tome, i on bi bio pristaša te »slavne manjine«, kojoj se ovdje on nekako izruguje.

11. Možda bi bilo dobro, da se ovdje začas zapitamo, što je to ta »slavna manjina« u Koncilu i sada, poslije Koncila.

Koncilskoj »manjini« obično se pripisuju ove glavne tvrdnje: ona je bila protiv upotrebe narodnog jezika u liturgiji, osobito u kanonu mise; bila je protiv kolegijalnog primata i kolegijalne nezabludivosti papine, a za osobni primat i za osobnu papinu nezabludivost; bila je za konstitutivnu Sv. tradiciju (Objava Božja nalazi se i u Sv. pismu i u Sv. tradiciji); bila je za jače naglašavanje uloge Bl. Dj. Marije u Crkvi, osobito za jače naglašavanje njezina naslova Posrednice milosti i Suotkupiteljice; za jače isticanje uloge hijerarhije u Crkvi, a za podređenost svećenika i laika biskupima; bila je protiv ekumenizma, osim u najužim i najrazboritijim granicama; protiv vjerske slobode, a za vjersku toleranciju; za konkordatarni režim i čuvanje stečenih privilegija Crkve na građanskom području, osobito privilegija koje su stekli biskupi i svećenici u tzv. katoličkim državama (npr. za plaće i vjerske poreze); za frontalnu borbu protiv svijeta i svega onoga, što nije katoličko (Ecclesia militans); za postojeći kapitalistički poredak i obranu današnjeg shvaćanja o privatnom vlasništvu; za kršćansku klerikalnu civilizaciju; za križarski rat protiv internacionalnog komunizma; za sadašnje shvaćanje braka, po kojem je rađanje djece prvotna svrha braka, kako je već rekao Florentinski koncil u Dekretu za Armence; bila je protiv bilo kakve izmjene ne samo smisla dogmatskih i moralnih formula, nego protiv bilo kakvih izmjena na bilo kojem području vjere, morala, discipline i bilo koje forme crkvenog života.

Eto, to bi bila ta »manjina« ili ti »konzervativci«, o kojima piše, npr. u *Témoinage chrétien*, od 11. IV 1968. str. 16, dominikanac o. Cardonnel; »Krišćanin konzervativac, to je jedna kontradikcija, jedna karikatura, jedno blasfemno biće, koje stoji na šapama.«

12. Iz ovog je jasno, što znači, u našim prilikama, produbljivati jaz između koncilskih progresista i konzervativaca. To bi moglo biti čak i opasno (npr. politički). Jasno je i to, da granica između »manjine« i »većine« u Koncilu nije bila jasna, jer to nisu dvije stranke, pa se svatko mogao odlučivati za pojedina mišljenja, bez obzira, da li će ona biti proglašena progresivnima ili konzervativnima.

Pogotovo je to jasno danas, kada se pita, što treba konzervirati, a što treba unaprijediti; danas, kada su papa i Biskupska sinoda već osudili neke zablude, koje Koncil nije bio osudio, jer još nisu bile dovoljno jasno pokazale svoje lice.

Čini mi se čak smiješno prenositi tu diobu u našu zemlju, kada mi Hrvati nemamo ni jedne knjige, koja bi bila napisana, recimo, u naglašeno progressističkom ili naglašeno konzervativnom smjeru. Mi imamo svoje prilike, pa nam ta dioba nije potrebna. To se najbolje vidi i iz ove kritike, u kojoj pisac pokazuje, da mu nije jasna razlika između te dvije koncilске struje.

13. Mislim, da bi *depositum divinae revelationis* najbolje bilo prevesti *poklad božanske objave*. Ali je riječ *poklad* zastarjela, pa riječ *izvori*, bez obzira da li su konstitutivni ili eksplikativni, može vrlo lijepo značiti i Sv. pismo i Sv. tradiciju, u kojima se doista nalaze sačuvane sve objavljene istine.

14. Riječ *inceptum* prevodilac prevodi *predmet* prema talijanskom *tema*. Ta riječ više puta dolazi u »Crkvi u suvremenom svijetu« pa znači: *pothvat, djelo*. A može značiti i *predmet*, kako je talijanski prevodilac i shvatio. Moramo se naime sjetiti, da je obično talijanski prijevod najbliži latinskom originalu, pa se ne može ništa prigovoriti, ako se netko radije povodi za talijanskim ili francuskim prijevodima nego za njemačkima ili engleskima, ako je to moguće.

15. Postoji i u latinskoj terminologiji miješanje izraza *intercessio* i *mediatio* za Krista, za Bl. Dj. Mariju, za svece, pa i za žive zagovornike kod Boga. Stoga mislim, da se ne može onako strogo, kako bi htio kritičar, podijeliti značenje riječi: *intercessio* i *mediatio*, dotično *posredovanje* i *zagovor*. Te riječi treba uzimati u analognom značenju prema tome, kome se pridijevaju.

16. *Signum* prevesti sa *lozinka*, a ne sa *znak* i meni se čini nedostatkom, ali ne doktrinarnim.

17. Također *fidem quam a Deo per Ecclesiam acceperunt*... prevesti sa *kršćansku vjeru, koju su primili od Crkve* držim nedostatkom, dosta krupnim, iako se i tu može razumjeti, da je *kršćanska vjera* u stvari ona vjera, koju smo objavom primili od Krista po Crkvi (dakle, ovdje se radi o vjeri u objektivnom smislu, a ne o vjeri u subjektivnom smislu, to jest želi se reći, da su vjernici dužni ispovijedati sve one istine kršćanske vjere, koje su primili od Crkve). Prema tome, o kakvoj herezi nema ni govora.

18. Također nema govora o herezi, kada prevodilac kaže, da se Crkva Kristova »nalazi u Katoličkoj crkvi«. Tko naime imalo poznaje Aristotelovu logiku, zna, da afirmativna rečenica uzima predikat s čitavim njegovim sadržajem, ali ne s čitavim njegovim opsegom. (Usp. npr. Boyer, *Cursus philosophiae*, Romae 1937, I, 104). Prema tome, u prijevodu se nipošto ne tvrdi, da je Kristova Crkva u čitavu svojem opsegu ostvarena u Katoličkoj crkvi, a to se i ne nijeće. Izraz *nalazi se* pošteno izražava intenciju otaca, koji su htjeli izbjeći jasnoći Pija XII u tom predmetu. Upotrijebiti izraz *subzistira* značilo bi unijeti zabunu u čitalaca, jer bi oni dobili dojam, da se tu radi o skolastičkom izrazu, koji možda treba shvatiti u skolastičkom smislu, što oci nisu željeli. — Neka mi bude dopušteno, kao već starom profesoru, ovdje primijetiti, da je kritičar za ovu primjedu zaslužio jedinicu, koju bi on htio dati prevodiocu.

19. Ne čini mi se ispravnim sumnjičiti riječ *nepogrešivost* papina kao »dogmatski neispravnu« i »uvredljivu« za braću pravoslavce. Kao da će braća pravoslavci prihvatiti papinu *nezabludivost* radije nego papinu *nepogrešivost*! Uostalom, sam je kritičar stavio predzadnjem dijelu svoje kritike naslov *Stvarne pogreške u prijevodu*. I iz toga se vidi, da ni kritičar ne misli, da *nepogrešivost* znači samo *impeccabilitas*. Očito, *nepogrešivost*, *pogreška* može značiti: gramatičku, logičku, doktrinarnu, pa i moralnu nepogrešivost i pogrešku. Prema tome, *nepogrešivost* ne mora značiti *moralnu nepogrešivost*, nego može lijepo značiti i *doktrinarnu nepogrešivost*. Talko se u nas većinom i govori i piše: *papa je nepogrešiv, kada s katedre*... Ipak je *nezabludivost*, vjerojatno, sretniji izraz, jer znači samo doktrinarnu nezabludivost, iako riječi *zabluditi*, *bluditi* mogu imati i druga značenja.

20. Da je Crkva *univerzalni sakrament*, to jest *opći sakrament*, a da su 7 sakramenata *specijalni* ili *posebni*, to mi se čini dogmatski vrlo ispravnom tvrdnjom. Crkva je drugi Krist, to jest ona prisutnost Krista i sve Kristove milosti označava i proizvodi na razne načine. Ovdje Koncil, dakako, nije htio ulaziti u problem, da li se sve sakramentalne milosti, i u kojoj mjeri, dijele komunitarno, vlašću, koja se nalazi u čitavoj Crkvi itd. To su veliki problemi, i oni su ostali neriješeni. Tako je ostao u općem značenju i izraz o Crkvi kao *općem sakramentu*. Dodano je *opći sakrament*, da ne bi tko mislio, kako je netko u Koncilu odgovorio onima, koji su bili protiv toga izraza, da imamo sada osam sakramenata i da, prema tome, mijenjamo definiciju Tridentinskog koncila.

21. Koncil nije htio umetnuti u konstituciju izraz *Ecclesia militans* zato, da se ne bi ta biblijska slika o Crkvi *danas, u doba ratova i revolucija*, krivo shvatila. Ali, tko prati pokoncilski rad pape Pavla VI, opazit će, da se taj izraz susreće u njegovim govorima. A ipak papa Pavao VI nije nikakav militarist ni pristaša ni toplog ni hladnog rata.

22. Ne razumijem, zašto *ministerium* ne može biti preveden sa *služba*, kada danas mnogi *službenici* naglašavaju svoje *služenje* ili *službu* društvu ne toliko kao plaćenički rad nego kao potrebu ljudske ličnosti. I tako bi rad kao služba sadržavao i idealan elemenat, a ne samo materijalan, pa bi riječ *služba* bila veoma humana riječ i odgovarala bi latinskoj riječi *ministerium*. Čudnovato je, da se nama često strane riječi mnogo više svidaju nego domaće. U tome se danas naveliko pretjeruje. Krivnja, da se članak dra Valkovića nije korisno upotrijebio, prigodom prevodenja ovog mjesta, ne pada na prevodioca, jer je prijevod već bio predao Koordinacionoj komisiji u Zagrebu. — Izraz *munus* prevodilac prenosi *dužnost, služba, uloga*, u čemu je prilično uspio.

23. Bilo bi dobro, da naši teolozi i jezikoslovci riješe pitanje, kako najbolje prevesti izraz *Ecclesia peregrinans*. Sa svoje strane predložio bih izraz *Crkva na putu*, ukoliko se ne može zbog jezičnih razloga reći *putujuća Crkva*.

24. Rahnerove zasluge za aktiviranje pojma i stvarnosti *Ecclesia localis* poznate su svima, koji su imalo upućeni u koncilsku i pokoncilsku teologiju. Ali se u konstituciji često nalazi izraz *Ecclesia particularis*, da se izbjegne pogibao, koje su se neki oči bojali, shvaćanja lokalne ili *Mjesne crkve* kao *Nezavisne crkve* u smislu pravoslavnih lokalnih crkava. Naš izraz *posebna crkva* nije najsretniji, jer bi više odgovarao izrazu *specialis*. Stoga, ili treba ostaviti *Partikularna crkva*, ili naći neki bolji izraz u našem jeziku od izraza *poseban*, koji, međutim, izraz nije našao ni kritičar.

25. Na koncu bih zaključio s pohvalom za našega kritičara, koji se savjesno potrudio da uđe u značenje pojedinih izraza u ovom najvažnijem dokumentu II vatikanskog sabora. Držim, da je njegova kritika ispala preoštra, na mnogim mjestima netočna i kriva. Ipak će se neke njegove opaske morati uvažiti, ako se kada odluči, da se izda novi službeni prijevod koncilskih dokumenata.

Frane Franić

NOVI RJEČNIK KNJIŽEVNOG JEZIKA

1. — Oдавно se kod nas osjeća potreba novoga suvremenog rječnika književnog jezika. Zato, bez sumnje, kod svih naših prosvjetnih i kulturnih radnika vlada veliko zanimanje za književni Rječnik što ga izdaju Matica Hrvatska i Matica Srpska. Dvije su knjige toga Rječnika već izašle pod naslovom: Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika. Zagreb — Novi Sad 1967.